

Pertti Antero Pesonen in memoriam

Tampere 22.4.1930 – Kangasala 29.1.2005

Suomalaisen vaalitutkimuksen Grand Old Man, professori ja päätoimittaja Pertti Pesonen kuoli kotonaan Kangasalan Ruutanassa hieman ennen 75-vuotispäiväänsä. Hän suoritti tutkintonsa Helsingin yliopiston valtiotieteellisessä tiedekunnassa: VTK 1953, VTL 1957 ja väitteli tohtoriksi 1958 tutkimuksella Valitsijamiesvaalien ylioppilasäänestäjät. Hänet promovoiitiin priimustohtorina tiedekunnan ensimmäisissä promoootioissa 1961. Hän oli uuden *Politiikka*-lehden päätoimittaja 1959–60, Valtiotieteellisen yhdistyksen puheenjohtaja 1960–62 ja seuramme kunniajäsen vuodesta 1995.

Pesonen oli perustamperelainen, vaikka vietti suuren osan työelämästään tutkijana ja opettajana Tampereen ulkopuolella, ulkomailla varsinkin USA:ssa sekä kotimaassa Turussa ja Helsingissä. Kotimaisen yliopisto-opettajan uransa hän aloitti Turun yliopiston valtio-opin dosenttina (1961–65) ja vt. professorina 1961 ja 1963. Hänellä oli jo väitöstyön valmistumisen aikaan vireillä ensimmäinen suurtutkimus suomalaisten vaalikäyttäytymisestä. Aineisto kerättiin 1958 eduskuntavaaleista Tampereelta ja vertailuryhmänä oli maatalouspitäjä Korpilahti. Tutkimukseen sisältyi paljon aitoa kenttätöitä, mm. puolueiden kampanjoinnin ja vaalityön observointia. Haastattelutiedot kerättiin henkilökohtaisin kotikäynnein. Noin kahdeksan vuoden uurastamisen jälkeen projektin päätyö ilmestyi 1965 nimellä *Valtuutus kansalta*. Se on edelleen esimerkillisen perusteellinen ja monipuolisuudessaan kunnioitusta herättävä työ.

Vähitellen vaalitutkimus juurtui Suomeen paljolti Pesosen ansiosta. Hän käynnisti vuoden 1966 eduskuntavaalitutkimuksen ja siihen liittyen vielä vuosien 1970 ja 1972 vaaleja koskeneen laajan tutkijayhteistyön. Näiden tuloksena julkaistiin teos *Protestivaalit – nuorisovaalit*.

Pertti Pesonen siirtyi perheineen Helsingistä takaisin koti- ja koulukaupunkiinsa Tampereelle hoitamaan Tuttu Tarkiaiselta vapautunutta valtio-opin professuuria ensin virkaatekevänä 1965–66 ja sitten vakinaisena professorina 1966–71. Hän toimi peräjälkeen kaksi kautta myös yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan dekaanina (1966–70). Kun hän näinäkin vuosina vieraili ahkeraan USA:ssa sekä tutkimassa että opettamassa, nyt mielipaikkansa Michiganin sijasta Iowassa, kansleri Sukkelainen kieltäytyi 70-luvun alussa myöntämästä eräässä vaiheessa lisää virkavapautta. Tällöin Pesonen erosi Tampereen professuurista. Hän jatkoi opetustyötä New Yorkin valtion yliopistossa (1971–75), jossa hän oli ollut jo vuonna 1968. Kun Jussi Teljon virka Helsingissä tuli vapaaksi, hän oli ylivertainen hakija virkaan; sai sen ja toimi kasvattajayliopistonsa valtio-opin professorina kahdeksan vuotta (1972–79). Valtio-opin dosenttina hän oli toiminut Helsingin yliopistossa jo vuosina 1963–68 ja jatkoi vielä vuosina 1980–95.

Vuonna 1980 hänet ehkä monien tutkijapiiriin yllätykseksi kutsuttiin *Aamulehden* vastaavaksi päätoimittajaksi. Pesonen oli toiminut jo vuodesta 1968 lähtien *Aamulehden* johtokunnan jäsenenä ja hänellä oli vahvat yhteiskunnalliset kontaktit lehden taustavoimiin. Uusi professoripäätoimittaja laajensi huomattavasti lehden tutkimuksellista materiaalia, ja Helsingin Sanomien julkistamien galuopeiden rinnalla muutkin lehdet ryhtyivät hyödyntämään entistä enemmän mielipidetiedusteluja.

Juuri ennen päätoimittajakauttaan Pesonen sai yhdessä Risto Sänkiahon kanssa valmiiksi tutkimuksen *Kansalaiset ja kansanvalta* (1979). Tämä kansainväliseen *Political Action* -hankkeeseen liitetty työ oli melkoinen empiirisen tutkimuksen voimannäyte aikana, jolloin ideologiapohjainen

teoretisointi ja ns. yhteiskuntakriittinen tutkimus oli muodissa. Tutkimus oli merkkipaalu niin protestikäyttäytymisen kuin laajemminkin poliittisen käyttäytymisen vertailevassa tutkimuksessa. Hankkeen piiristä löytyivät myös monet kirjoittajat Pesosen 60-vuotisjuhlakirjaan *People and Their Politics* (1990). Tämä Risto Sänkiahon toimittama teos ilmestyi samaan aikaan kun Pesonen siirtyi Aamulehdestä eläkkeelle.

Käytännössä eläkkeelle jääminen merkitsi Pesoselle mahdollisuutta päästä uudelleen täystoimiseksi tutkijaksi, ja hän jatkoi tutkijan ja opettajan tehtäviä viimeisiin vuosiinsa saakka. Vuonna 1993 ilmestyi suomalaisen eduskuntavaalitutkimuksen laaja kokonaisuus, Vaalikansan äänivalta. Tämän Pekonen toteutti yhdessä Risto Sänkiahon ja Sami Borgin kanssa. Pesonen osallistui kirjoittajana myös vuoden 2003 eduskuntavaaleista tehtyyn yhteisjulkaisuun, joka ilmestyy myöhemmin tänä vuonna.

Vahva kansainvälisyys väritti myös ns. eläkevuosia. Hän toimi vierailevana professorina Minnesotassa 1992 ja Kaliforniassa 1993 ja -95. Viime vuosikymmenen tutkimuksissaan Pesonen keskittyi myös erityisesti EU-kansanäänestysten ja europarlamenttivaalien analyysiin niin Suomessa kuin Pohjoismaissa. Vertaileva pohjoismainen EU-kansanäänestystutkimus vuosina 1994–1997 oli suurelta osin Pertin aktiivisuuden tuotetta.

Julkisuudessa ja myös tutkijapiireissä on toistaiseksi jäänyt liian vähälle huomiolle Pesosen viimeisin laajempi teos *Dynamic Finland The Political System and the Welfare State* (2002), jonka hän kirjoitti yhdessä Olavi Riihisen kanssa. Teos on ensiluokkainen englanninkielinen esitys Suomen poliittisesta järjestelmästä, yhteiskuntamme rakenteesta ja kehityksestä takapajuisesta maatalousmaasta ensirivin eurooppalaiseksi hyvinvointija tietoyhteiskunnaksi. Se on erinomainen perusteos Suomesta esimerkiksi ulkomaalaisille yliopistopiskelijoille.

Pertti Pesosen panos suomalaisen politiikan tutkimuksen kehitykseen on kiteytettävissä kolmeen pääkohtaan:

- hän loi Suomessa perustaa modernille empiirille tutkimukselle ja toi erityisesti vaalitutkimuksen Suomeen sekä kehitti ja ylläpiti sitä

toteuttamalla useita suuria alan tutkimusprojekteja,

- toiseksi hän loi ja ylläpiti vahvoja kansainvälisiä kontakteja alansa tutkijapiireihin eri puolilla maailmaa ja nopeutti suuresti suomalaisen politiikan tutkimuksen kansainvälistymistä ja kehitti sen kotimaista arvostusta,
- ja kolmanneksi hän kykeni popularisoimaan alansa tutkimustietoa ja välittämään analyttistä otetta myös suurelle yleisölle sekä johtavana lehtimiehenä että TV:n monivuotisena vaalikommentaattorina.

Pertti Pesosella oli poikkeuksellisen laaja toimintaverkosto niin tieteen ja tutkimuksen kentässä kuin yleisemminkin yhteiskunnassa. Varhaisvuosiin hän oli ylioppilas- ja osakunta-aktivisti toimien mm. Hämäläis-osakunnan kuraattorina 1958–60 ja Tavastia ry:n puheenjohtajana 1960–62. Hän oli perustamassa *Scandinavian Political Studies*-lehteä ja toimi sen päätoimittajana 1965–67. *European Journal for Political Research*-lehden toimituskunnan jäsen hän oli 1971–80 ja ECPR:n johtokunnan jäsen 1973–76.

Hän oli mukana useissa kirkon toimintaan liittyvissä tehtävissä: mm. Euroopan kirkkojen rauhan työvaliokunnan ja ETYK-ryhmän puheenjohtajana 1972–74, Kirkon tutkimuslaitoksen johtokunnan puheenjohtajana 1975–77 ja Euroopan kirkkojen konferenssin presidiumin jäsen 1986–92. Suomi-seuran puheenjohtajana hän toimi 1987–92. Paikallisella tasolla hän toimi mm. Tampereen suomalaisen klubin esimiehenä 1980–92 ja Tampereen Unicef-yhdistyksen puheenjohtajana 1981–86.

Pertillä oli emeritushuone Tampereen yliopiston Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitoksella. Sieltä ja kotoaan hän johti projekteja, ylläpiti kansainvälisiä suhteita ja kirjoitti itse ahkeraan. Heikentyneestä terveydestään Pertti ei juuri koskaan puhunut vaikka se olikin joidenkin ystävien nähtävissä. Perttiä jäivät suremaan vaimo ja kaksi tytärtä perheineen sekä lukuisat ystävät ja työtoverit.

OLAVI BORG yhdessä RISTO SÄNKIAHON ja SAMI BORGIN kanssa.